

Оригинални научни рад
УДК 94:323(497.5Дубровник),1410“
DOI 10.7251/GPB1508004I

Милош Ивановић*

Историјски институт
Београд

**ДВА ПИСМА ДУБРОВЧАНА ВОЈВОДИ ВУКОСАВУ,
ЉУБИШИ БОГДАНЧИЋУ И ЖУПАНУ РАДОСАВУ
ПОВОДОМ ЗАТОЧЕЊА РАХЦА БОГИШИЋА**

(I) Дубровник, 1410, 30. април

(II) Дубровник, 1410, 4. јун

Сажетак: (I) Дубровчани су 30. априла писали војводи Вукосаву и Љубиши Богданчићу обавештавајући их да су одлучили да Рахца Богишића задрже у тамници док не да јемце. До тада је морао да изађе пред суд због оних који би га тужили за дуг или неко друго дело.

(II) Почетком јуна Република Св. Влаха је известила војводу Вукосава, жупана Радосава и Љубишу Богданчића да Рахцу није дато јемство за оно што је требало да плати, те су предложили да се у Млинима одржи суђење на коме би била по три поротника са обе стране.

Кључне речи: Дубровчани, Рахац Богишић, војвода Вукосав, Љубиша Богданчић, жупан Радосав, добри људи.

Дубровачка република је током средњег века имала врло интензивне односе са становништвом требињског подручја. Они су често били испуњени бројним споровима. Један од њих био је основни разлог настанка два писма која су дубровачке власти 1410. упутиле требињским властелинима војводи Вукосаву, Љубиши Богданчићу и жупану Радосаву, којима је врховни господар био кнез Павле Раденовић.¹ Из првог писма, упућеног 30. априла, види се да су се војвода Вукосав и Љубиша Богданчић интересовали за судбину извесног Рахца Богишића, који је био заточен у Дубровнику. Разлог за то није наведен. С обзиром

* Ел. пошта: misaveritatem@gmail.com

¹ А. Смиљанић, *Повеља кнеза Павла Раденовића Дубровчанима*, ГПБ 1 (2008) 102, 107–108; М. Динић, *Хумско-требињска властела у средњем веку*, Београд 1967, 17, 21, 47; Ђ. Тошић, *Требињска област у средњем вијеку*, Београд 1998; С. Рудић, *Властела Илирског грбовника*, Београд 2006, 124–125, 176; А. Смиљанић, *Дубровачко писмо жупану Радосаву Главићу и Радовцу крстјанину*, ГПБ 3 (2010) 148, 150.

на то да се помиње да је требало да плати оно на шта буде осуђен могло би се претпоставити да је имао извесна дуговања према неким грађанима Републике Св. Влаха. Чињеница да су се угледни требињски властелини распитивали о њему, сведочи да је био из њиховог краја. Не сме се искључити ни могућност да је био у служби неког од њих. Изгледа да је против њега постојао читав низ оптужби, пошто су Дубровчани поручивали да ће остати у тамници све док не да јемце. До тада је имало да му се суди за шта би га ко оптужио. Наводили су да ће морати да уради или плати сходно писменим и усменим доказима или одлуци пороте. Овакав поступак био је иначе предвиђен и *Душановим закоником*, који је у свом 88. члану предвиђао да властелин који изгуби парницу даје јемце који су гарантовали да ће окривљени поступити по пресуди и испунити обавезе према другој страни.² Потребно је указати да се у једном дубровачком документу из фебруара 1395. помиње *Racheç Bogissich* међу оптуженима за неку пљачку.³ Вероватно је реч о истој особи. То би значило да је Рахац већ једном пре 1410. одговарао пред дубровачким судом. Вреди истаћи да је можда био у сродству са Радачем или Радцем (Radaç) и Добрашином Богишићем, који су 1408, односно 1412. и 1413. такође оптужени да су починили одређене крађе.⁴ Уколико су све наведене особе заиста биле у сродничким односима, то би значило да су припадници породице Богишић често наносили штету дубровачким грађанима.

Након нешто више од месец дана, 4. јуна 1410, уследило је ново писмо Дубровчана поводом истог случаја. Захваљујући њему сазнајемо да је Балин Старчић са пријатељима у међувремену стигао у град под Св. Срђем како би јемчили за Рахца Богишића. Треба рећи да је Балин припадао познатој властеоској породици Старчића.⁵ Међутим, он и његови другови се нису показали спремним да му буду јемци за оно што је Рахац требало да плати, већ само „за главу“. Занимљива је чињеница да је управо Балин Старчић 1408. означио Радача (Радца) Богишића као

² *Душанов законик* (пр. Ђ. Бубало), Београд 2010, 92, 181.

³ N. Lonza, *Odluke dubrovačkih vijeća 1395–1397. Reformationes consiliorum civitatis Ragusii 1395–1397*, Zagreb–Dubrovnik 2011, 55.

⁴ DAD, *Diversa Cancellariae (Div. Canc.)* XXXVII, fol. 83 (4. VII 1408); *Lamenta de foris (Lam. de for.)* III, fol. 12 (22. IX 1412); fol. 70 (15. V 1413). Срдачно захваљујем колеги Есаду Куртовићу који ми је указао на ове документе и пружио увид у своје исписе из њих.

⁵ М. Динић, *Хумско-требињска властела*, 25–27, 99–100.

једног од криваца за пљачку стоке и ствари неких Дубровчана.⁶ Чини се да је Балин Старчић био свестан да су оптужбе против Рахца можда биле оправдане. Услед новонастале ситуације, власти Републике Св. Влаха опет су се обратиле најзначајнијим требињским властелинима и понудиле нов начин за разрешење спора са Рахцем Богишићем. Овога пута предложили су да свака страна пошаље по троје „добрих људи“ који ће се 24. јуна, на Ивањдан, окупити у Млинима на дубровачкој територији код Цркве Св. Илара. Тамо је под стражом требало да буде доведен и Рахац. Пресуда „добрих људи“ требало је да буде коначна. Треба рећи да се овде срећемо са још једним уобичајеним начином за решавање спорова у средњовековној Босни. „Добри људи“ је термин који је коришћен да означи угледне личности, сведоке и јемце неког правног чина, те поротнике и вештаке који су имали да утврде нечију евентуалну кривицу.⁷ Поступак решавања спора који су у свом писму описали Дубровчани у основи је сагласан са прописима Дубровачког статута о станку. Његово одржавање управо је и предвиђено ако се, као у случају Рахца Богишића, не дође до решења пред дубровачким судом.⁸ Као што је добро познато, термин станак је означавао суд на граници, који се састајао ради решавања спорова Дубровчана са њиховим суседима. Таква врста суђења први пут се у изворима помиње крајем XII века. Несумњиво је, међутим, да је станак постојао и раније.⁹ Потребно је назначити да су у поменутом статуту била тачно одређена места станка, у зависности од краја одакле су долазили они који су били у спору са Дубровчанима. Тако је Црква Св. Илира у Млинима наведена као место састанка у случају парница између Зећана и грађана Републике.¹⁰ Статутом иначе није било предвиђено посебно место станка уколико једна од странака долази из Требиња. Поред Зете, истакнуто је где би требало да се одржава станак у споровима Дубровчана са људима

⁶ DAD, *Div. Canc.* XXXVII, fol. 83 (4. VII 1408); М. Динић, *Хумско-требињска властела*, 26.

⁷ S. Džaja, „Dobri Bošnjani“ i „boni homines“, *Dijalog* 1–2 (Sarajevo 2006) 109–120, 125; С. Ћирковић, „Верна служба“ и „вјера господска“. *Везе личне зависности у босанској држави*, Работници, војници, духовници, Београд 1997, 326–333.

⁸ *Statut grada Dubrovnika sastavljen godine 1272* (пр. В. Bogišić, К. Jireček, А. Šoljić, Z. Šundrica, I. Veselić), *Dubrovnik* 2002, 226–231.

⁹ *ЛССВ*, 696 (С. Ћирковић); Т. Тарановски, *Историја српског права у Немањинској држави*, Београд 2002, 539, 541; К. Јиречек, *Историја Срба II*, Београд 1952, 139–140; И. Равић, *Уговор хумског кнеза Мирослава и Дубровчана*, *ССА* 11 (2012) 14, 16, 18.

¹⁰ *Statut grada Dubrovnika*, 230–231.

из Хумске кнежевине и Рашке краљевине.¹¹ Имајући то у виду, тешко је објаснити зашто су Дубровчани изабрали баш Млине за место суђења. Наравно, мора се подвући да термин станак није употребљен у самом документу, што не изненађује ако се зна да су они након 70-их година XIV века све ређе одржавани.¹²

Свакако по узору на станак, краљ Милутин је 1302. у повељи Републици дефинисао да се спорови између Срба и Дубровчана решавају тако што ће им судити по један Србин и Дубровчанин.¹³ Касније је у *Душановом законуку* одређено да у споровима Срба са иноверцима и трговцима свака страна даје половину поротника.¹⁴ Треба рећи да је исти законски зборник предвиђао да порота пресуђује и спорове између становника српске државе. Зависно од тежине дела, могло је да буде шест, 12 или 24 поротника.¹⁵ Одлучили смо да наведемо и ове прописе пошто је познато да се Требиње у доба њиховог доношења налазило у оквиру Душановог Царства. Сви подаци у сваком случају показују да су Дубровчани у решавању спорова са људима из залеђа настојали да се држе старих и добро познатих процедура.

Није нам познато како су војвода Вукосав, жупан Радосав и Љубиша Богданчић одговорили на предлог Дубровчана. Самим тим не знамо да ли је дошло до суђења пред поротом, које је било предвиђено да се одржи 24. јуна, а даља судбина Рахца Богишића остаје тајновита.

Опис писама и ранија издања

Писма која објављујемо у овом раду нису сачувану у оригиналу. Истраживачима су доступна преко њихових преписа које је сачинио Руско Христифоровић, словенски канцелар Дубровачке републике. Оба акта исписана су на истој страни.¹⁶ Документи су написани канцеларијском минускулом. Први садржи девет, а други петнаест редова текста. Подаци о времену настанка у оба писма наведени су у последњем

¹¹ Исто, 226–227, 230–231.

¹² *ЛССВ*, 697 (С. Ћирковић).

¹³ В. Мошин, С. Ћирковић, Д. Синдик, *Зборник средњовековних ћириличких повеља и писама Србије, Босне и Дубровника*, књ. 1, 1186–1321, Београд 2011, 345–347.

¹⁴ *Душанов законик*, 107, 208.

¹⁵ Исто, 107, 207.

¹⁶ DAD, *Lettere e commissioni di Levnate* 1, fol. 80ʳ.

реду. Издање ових аката приређујемо на основу снимка начињеног у Државном архиву у Дубровнику.¹⁷

Ранија издања: М. Пуцић, *Споменици српски* I, 100–101, бр. 185–186; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 408–409.

(I)

Писмо Дубровчана војводи Вукосаву и Љубиши Богданчићу

*Текст писма***

+ ѿдъ владѣца гв гр[а]да Дѣровника кнеза, властель и ѿдъ вѣсе
впкине |2| почтеномѣ вожди Вѣлкосавѣ и Любиши поздравленкѣ.
Разѣ|3|мѣсмо што намѣ ѣписасте за Рахца Божишика. Ево да зна ваша
|4| љубавь крѣ смо овакои ѿдѣлѣчили за ѣнга. Да не изиде изъ нашѣхъ
|5| тѣмницѣ а воља наше страже до толѣ до колѣ да гамѣце да стане |6|
на правдѣ вѣсакомѣ тко би га искаль или за дългѣ или за кок гвди |7| ино
дѣло. А што га правда вѣбори писмом[ъ] или свѣдочьвомѣ или поротом[ъ]
|8| да тои вправи и плати.

|9| + М(ѣ)с(ѣ)ца апрѣла ѿ д(ѣ)нь лѣто рождѣства Хр(и)с(тов)а ·ч·ѣ·
й·т· лѣтѣ.

Превод писма

+ Од владајућег кнеза града Дубровника, властеле и од све Општине поштованом војводи Вукосаву и Љубиши поздрави. Разумели смо што сте нам писали за Рахца Божишића. Ево да зна ваша љубав јер смо овако одлучили за њега: да не изађе из наших тамница, а воља је наше страже дотле до када да јемце да стане на правду свакоме ко би га тражио или за дуг или за које год друго дело. А што га правда окриви писмом или сведочанством или поротом да то уради и плати.

+ Месеца априла 30. дан године рођења Христовог, 1410. година.

¹⁷ Снимак за ово издање уступио ми је колега Невен Исаиловић, коме се овом приликом срдачно захваљујем.

** Редакција издања и превода оба писма: Т. Суботин Голубовић.

(II)

Писмо Дубровчана војводи Вукосаву,
жупану Радосаву и Љубиши Богданчићу

Текст писма

+ ѿдъ владѣца гв[а]да Дѣровника кнеза, властель и вѣдъ
вѣсе в[п]кине почте|2|номѣ в[о]кводи Вѣлкосавѣ и жѣпанѣ Радосавѣ и
Љубиши Богданчику поздра|3|влѣнкѣ. Баша почтена пригазень да зна
вѣвмо прихѣди прѣдъ насъ |4| Балинь Старчик(ь) съ дрѣзѣми за Рахца
Богишикта. И ми имь рекосмо хѣвкѣ|5|те ли в[и]ти гамца за Рахца цо га
сѣдъ вѣбори да внои плакта. А вни рекоше |6| крѣ зѣвхѣ гамца за платѣ
нетѣ в[ь]ти размѣ за главѣ. А ми за тои нѣмо|7|гв[е]смо примит[и] и по колѣ
не хѣтѣше в[и]ти гамци. А ми вѣвкои вѣдѣлѣчисмо |8| да вѣвдѣ нареч[е]мо
·Г· добре люди вѣдъ нашѣхѣ а ви да пошакѣте вѣдъ тѣда |9| ·Г· ваше добре
люди и да вѣдѣ ѣ Г(вѣ)тога Илара ѣ Млинѣхѣ на Иванъ д(а)нѣ |10| и тѣди да
пошакѣмо Рахца подѣ стражум[ь] нашомѣ. Да си вѣдѣ тѣди ти |11| добри
людѣ и да се прѣдъ ними вѣнаидѣ ѣ чемѣ га сѣдъ вѣбори. Ако се |12| наидѣ
правѣ да вѣдѣ правѣ. Ако ли га ѣ чемѣ наидоше крива да внои |13| плакта.
Зато ако ви любите послатѣ да се врѣши како смо рекли вѣдъ|14|пишите
нам да се и ми вѣвмо направимо.

|15| + М(ѣ)с(ѣ)ца июниа дѣ д(ь)нѣ лѣто рождѣства Хр(и)с(то)ва ·Г·
·Г· и ·Г· лѣто.

Превод писма

+ Од владајућег кнеза града Дубровника, властеле и од све Општине
поштованом војводи Вукосаву, жупану Радосаву и Љубиши Богданчићу
поздрав. Ваше поштено пријатељство да зна овамо је долазио пред нас
Балин Старчић са друговима за Рахца Богишића. И ми рекосмо: „Хоћете
ли бити јемци за Рахца што га је суд окривио да оно плаћа“. А они
рекоше да за плаћање неће бити јемци сем за главу. А ми за то нисмо
могли примити пошто не хтедоше бити јемци. А ми овако одлучисмо: да
овде назначимо троје добрих људи од наших, а ви да пошаљете од туда
троје ваших добрих људи и да буду у Светог Илара у Млинима на Иван
дан и ту да пошаљемо Рахца под нашом стражом. Да буду ту ти добри
људи и да се пред њима нађе у чему га суд окриви. Ако се нађе да је прав
– да буде прав. Ако ли нађу да је за нешто крив – да плаћа. Зато ако ви

желите послати да се врши како смо рекли, отпишите нам да и ми овамо урадимо.

+ Месеца јуна 4. дан, година рођења Христовог 1410. година.

Дипломатичке особености

Писма чије издање приређујемо у овом раду по својој форми су иста. Својим карактеристикама она не одударују од сличних аката које су Дубровчани упућивали босанским владарима и властелинима. Треба притом приметити да је инскрипција мање свечана у односу на акта у којима се Република Св. Влаха обраћала босанским краљевима и моћним великашима.¹⁸ У другом писму Дубровчани су јасно назначили да очекују да им војвода Вукосав, жупан Радосав и Љубиша Богданчић писменим путем јаве да су се сагласили са начином решења спора који су предложили. Није познато да ли се то и догодило. Датовање је у оба документа уобичајено извршено годином од Христовог рођења.

Просопографски подаци

У претходним бројевима *Грађе о прошлости Босне* већ су представљени: **Вукосав Познановић** (ГПБ 1, 108), **Љубиша Богданчић** (ГПБ 1, 107–108), **Радосав, жупан**, (ГПБ 3, 150)

Рахац Богишић, I (документ) 3, 4, 5 (ред у изворнику), II 10 – По свој прилици ради се о истој особи која је забележена као *Racheç Bogissich* у једном дубровачком документу из фебруара 1395. године. Из њега сазнајемо да је са својом браћом и бројним другим особама оптужен да је покрао неке Дубровчане. Остали његови помени везани су за акте чије издање приређујемо у овом раду. На основу њих се може закључити да је био из требињског краја. Током 1410. био је утамничен у Дубровнику, очито због неких дугова које је имао према становницима ове приморске комуне. Није познато какав је друштвени статус имао. Његови рођаци можда су били Радач (Радац) и Добрашин Богишић. Први је био међу оптуженима 1408. за једну крађу, а другоме су 1412. и 1413. на терет стављена слична дела. Значајна је чињеница да је Добрашин Богишић 1413. наведен као човек требињског властелина Вукосава Кобиљачића.

¹⁸ Ст. Станојевић, *Студије о српској дипломатици. III Инскрипција*, Глас СКА ХСП (1913) 166–175.

Извори и литература: DAD, *Div. Sanc.* XXXVII, fol. 83 (4. VII 1408); *Lam. de for.* III, fol. 12 (22. IX 1412); fol. 70 (15. V 1413); Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 408–409; N. Lonza, *Odluke dubrovačkih vijeća 1395–1397*, 55; E. Kurtović, *Konj u srednjovjekovnoj Bosni*, Sarajevo 2014; A. Смиљанић, *Повеља кнеза Павла Раденовића*, 107–108.

Балин Старчић, П 4 – Потцао је из познате породице Старчића, који су били ситни властелини из Главске на Површи. Током пола века почевши од 1387, управо Балин је био најистакнутији њен представник. Потпадао је под врховну власт Павловића. Он и његови људи имали су бројне сукобе са Дубровчанима. Забележено је да се Република Св. Влаха спорила са њим када је војвода Радосав Павловић продавао свој део Конавала. Зна се да је имао најмање пет синова.

Извори и литература: Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 408–409; DAD, *Div. Sanc.* XXXVII, fol. 83 (4. VII 1408); М. Динић, *Хумско-требињска властела*, 25–27, 99–100; Ђ. Тошић, *Требињска област*, 30, 101, 120, 207–208, 210, 212, 251; E. Kurtović, *Konj u srednjovjekovnoj Bosni*, 73, 257–258, 263, 339, 344.

Установе, важнији термини

У претходним свескама *Грађе о прошлости Босне* објашњени су појмови: **кнез у Дубровнику** (ГПБ 1, 2, 3), **властела у Дубровнику** (ГПБ 1, 3), **војвода** (ГПБ 1, 2, 3), **жупан** (ГПБ 2, према регистру).

Добри људи, П (документ) 8, 9, 11 (ред у изворнику) – У другом писму које овде објављујемо овим термином се означавају поротници. Њихова улога је била да разреше спор који је Рахац Богишић имао са неким Дубровчанима. Појам је могао имати и многа друга значења о чему је писано у литератури.

Литература: S. Džaja, „*Dobri Vošnjani*“ i „*boni homines*“, 105–126; *ЛССВ*, 161–162 (Ђ. Бубало); J. Мргич, *Писмо кнеза Драгише Дињичића кнезу Вукашину и војводи Вукмиру Златоносовићу*, *ССА* 6 (2007) 207; P. Поповић, *Писмо Дубровчана војводи Сандаљу Хранићу*, ГПБ 3 (2010) 123.

Топографски подаци

Свети Илар у Млинима, II (документ) 9 (ред у изворнику) – Реч је о цркви посвећеној Св. Илару (Хилариону), која се налази у Млинима. Управо пред овом црквом према Дубровачком статуту из 1272, требало је да се одржава станак за спорове између људи из Зете и грађана Републике. Ова црква, која се помиње и 1301, постоји и данас.

Извори и литература: *Statut grada Dubrovnika*, 230–231; J. Lučić, *Prošlost Dubrovačke Astareje*, Dubrovnik 1970, 12.

Млини, II 9 – Налазе се на подручју Дубровачке жупе, 7 км југоисточно од Дубровника. Спадали су у ред најстаријих поседа овог приморског града. То подручје се у Дубровачком статуту из 1272. назива *Molina*, *Molenida*.

Извори и литература: *Statut grada Dubrovnika*, 230–231, 410–411, 428–429, 436–437; J. Lučić, *Prošlost Dubrovačke Astareje*, 12, 35–40.

Miloš Ivanović

Institut d'Histoire

Belgrade

**DEUX LETTRES DES RAGUSAINS ADRESSEES AU VOIVODE
VUKOSAV, A LUBIŠA BOGDANOVIĆ ET AU JOUPAN RADOSAV
A L'OCCASION DE L'INCARCERATION DE RAHAC BOGIŠIĆ**

(I) Dubrovnik, 1410, 30 avril

(II) Dubrovnik, 1410, 4 juin

Résumé

Les autorités de Dubrovnik adressent le 30 avril 1410 une lettre aux nobles de Trebinje, le voïvode Vukosav et Ljubisa Bogdanovic, en leur promettant de garder en prison Rahac Bogišić tant qu'il n'aura pas verser une caution. Il semble que ce dernier ait été emprisonné en raison d'une dette contractée auprès de certains citoyens de la République de saint Blaise. Le noble Balin Starčić et ses amis ne s'étant pas montrés prêts à garantir que Rahac paierait ce pour quoi il a été condamné, les Ragusains écrivent le 4 juin au voïvode Vukosav, au joupán Radosav et à Ljubiša Bogdančić. Ils proposent alors une nouvelle façon de résoudre le litige, laquelle prévoyait que la condamnation définitive serait prononcée par six jurés désignés à raison de trois par chacune des deux parties. On ignore si cette proposition des Ragusains a été suivie.

Mots-clés: Ragusains, Rahac, Bogišić, voivode Vukosav, Ljubiša Bogdančić, joupán Radosav, hommes de confiance.